

**JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BUNGE LA TANZANIA**

**TAARIFA YA SHUGHULI ZA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA NISHATI NA
MADINI ZILIZOTEKELEZWA KATIKA KIPINDI CHA KUENZIA JANUARI, 2017
HADI JANUARI, 2018**

***[Inatolewa chini ya Kanuni ya 117 (15) ya Kanuni za
Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016]***

Ofisi ya Bunge

S.L.P 941

Dodoma

FEBRUARI, 2018

YALIYOMO

<u>SEHEMU YA KWANZA</u>	5
<u>1.0 UTANGULIZI</u>	5
<u>1.1 Majukumu ya Kamati</u>	5
<u>1.2 Njia zilizotumika kutekeleza majukumu ya Kamati</u>	6
<u>1.3 Ziara za ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo 2016/2017</u>	6
<u>1.4 Miradi ya Sekta ya Madini iliyokaguliwa na Kamati</u>	10
<u>1.4.1Mgodi wa Dhahabu wa Buckreef</u>	10
<u>1.4.2Migodi ya Wachimbaji Wadogo waliopata Ruzuku ya Serikali-Geita (Blueleaf Mining na Mgusu Mining)</u>	12
<u>1.4.3Migodi ya Wachimbaji wa Kati (Busolwa Mining na Nyarugusu Processing Plant)</u>	13
<u>1.5 SEKTA YA MADINI</u>	14
<u>1.5.1Madini ya Vito ya Tanzanite</u>	14
<u>1.5.2Madini ya Dhahabu</u>	16
<u>1.6 SEKTA NDOGO YA GESI</u>	19
<u>1.7 Maoni ya Jumla kuhusu Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo kwa mwaka wa Fedha 2016/2017</u>	20
<u>1.8 Ziara za mafunzo</u>	22
<u>1.9 Semina kwa Wajumbe wa Kamati</u>	23
<u>1.9.1KAZI MAHSUSI ZILIZOTEKELEZWA NA KAMATI</u>	25

<u>1.9.2 Utekelezaji wa Majukumu ya Wizara kwa Ujumla</u>	26
<u>SEHEMU YA PILI</u>	27
<u>2.0 UCHAMBUZI WA MATOKEO YA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA KAMATI YA NISHATI NA MADINI</u>	27
<u>2.1 Wakala wa Nishati Vijijini (REA)</u>	28
<u>2.2 Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO)</u>	29
<u>2.3 Kampuni ya Uendelezaji wa Jotoardhi Nchini (TGDC)</u>	32
<u>2.4 Shirika la Maendeleo ya Petroli Tanzania (TPDC)</u>	33
<u>2.5 Chuo cha Madini (MRI)</u>	35
<u>2.6 Wakala wa Jiolojia nchini (GST)</u>	36
<u>2.7 Shirika la Madini la Taifa (STAMICO)</u>	38
<u>2.8 Sekta Ndogo ya Mafuta na hali ya upatikanaji wa Mafuta nchini</u>	39
<u>2.9 Hali ya Upatikanaji wa Umeme nchini</u>	41
<u>SEHEMU YA TATU</u>	43
<u>3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO</u>	44
<u>3.1 Maoni ya Kamati</u>	44
<u>3.2 Mapendekezo</u>	47
<u>3.2.1 Wakala wa Nishati Vijijini (REA)</u>	47
<u>3.2.2 Shirika la Ugavi wa Umeme Tanzania (TANESCO)</u> ...	49
<u>3.2.3 Shirika la Maendeleo ya Petroli Tanzania (TPDC)</u>	52
<u>3.2.4 Chuo cha Madini Dodoma (MRI)</u>	54

3.2.5Wakala wa Jiolojia nchini (GST)	55
3.2.6Sekta Ndogo ya Mafuta	55
4.0 HITIMISHO	57

**TAARIFA YA SHUGHULI ZA KAMATI YA KUDUMU YA
BUNGE YA NISHATI NA MADINI ZILIZOTEKELEZWA
KATIKA KIPINDI CHA KUENZIA JANUARI, 2017 HADI
JANUARI, 2018**

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 117 (15) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari 2016, naomba kuwasilisha Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini, kuhusu utekelezaji wa majukumu ya Kamati katika kipindi cha Januari, 2017 hadi Januari, 2018.

Kutokana na muda kuwa mfupi, sitaweza kusoma taarifa yote, hivyo naomba taarifa yote, pamoja na sehemu ambazo sitazisoma iingie katika Kumbukumbu Rasmi za Bunge "Hansard".

1.1 Majukumu ya Kamati

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Januari hadi Disemba, 2017, Kamati imetekeleza majukumu mbalimbali ya kikanuni kama ilivyoanishwa katika Kanuni ya 7 (1) ya Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016.

Pamoja na majukumu mengine Kamati imetekeleza majukumu ya msingi yafuatayo :-

- a) Kushughulikia Bajeti ya Wizara ya Nishati na Wizara ya Madini;
- b) Kushughulikia Taarifa za Mwaka za Utendaji wa Wizara ya Nishati na Wizara ya Madini pamoja na;
- c) Kufuatilia utekelezaji wa Majukumu ya Wizara hizo.

1.2 Njia zilizotumika kutekeleza majukumu ya Kamati

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitumia njia mbalimbali kutekeleza majukumu yake kikanuni, ikiwa ni pamoja na ukaguzi wa miradi ya maendeleo, kupokea na kujadili taarifa mbalimbali kwa Wizara pamoja na taasisi zake, na kupata mafunzo na semina mbalimbali.

1.3 Ziara za ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo 2016/2017

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitokeleza matakwa ya Kanuni ya 98(1) ya Kanuni za kudumu za Bunge Toleo la Januari, 2016 kwa kufanya ziara za ukaguzi wa miradi mbalimbali ya maendeleo inayotekelezwa na Wizara ya Nishati na Madini.

Ziara hizo zilifanyika katika Mikoa ya Dar es Salaam, Tanga na Geita kwa lengo la kukagua utekelezaji wa miradi mbalimbali ya

maendeleo chini ya Wizara ya Nishati na Madini iliyotengewa fedha na kupelekewa fedha kwa mwaka wa fedha 2016/2017.

Mheshimiwa Spika, Miradi iliyokaguliwa na Kamati yako kwa mwaka wa fedha 2016/2017 ni hii ifuatayo:-

- i) Miradi ya Umeme Vijijini katika Wilaya ya Tanga;
- ii) Miradi ya Umeme Vijijini katika Wilaya ya Geita;
- iii) Mradi wa Umeme wa Gesi wa Kinyerezi I Extension (MW 185);
- iv) Mradi wa Umeme wa Gesi wa Kinyerezi II (MW 240);
- v) Ukarabati wa Kituo cha kufua Umeme cha Hale;
- vi) Mradi wa Umeme wa Bulyanhulu – Geita KV 220;
- vii) Mgodini wa Dhahabu wa Buckreef;
- viii) Migodi ya Wachimbaji wadogo waliopata Ruzuku ya Serikali; na
- ix) Migodi ya Wachimbaji wa kati.

Mheshimiwa Spika, katika ukaguzi huo Kamati ilibaini changamoto kadhaa zinazochangia kuzorota kwa utekelezaji wa Miradi katika maeneo mbalimbali hasa yaliyokaguliwa na Kamati. Changamoto kubwa iliyobainika katika ukaguzi wa miradi yote ni ukosefu wa fedha za miradi ya maendeleo.

Kielelezo **Na. 1** na **Na. 2** vinatoa ufafanuzi kuhusu mchanganuo wa upatikanaji wa fedha za miradi ya maendeleo zilizoidhinishwa kwa mwaka husika pamoja na ufafanuzi wa upatikanaji huo kwa asilimia.

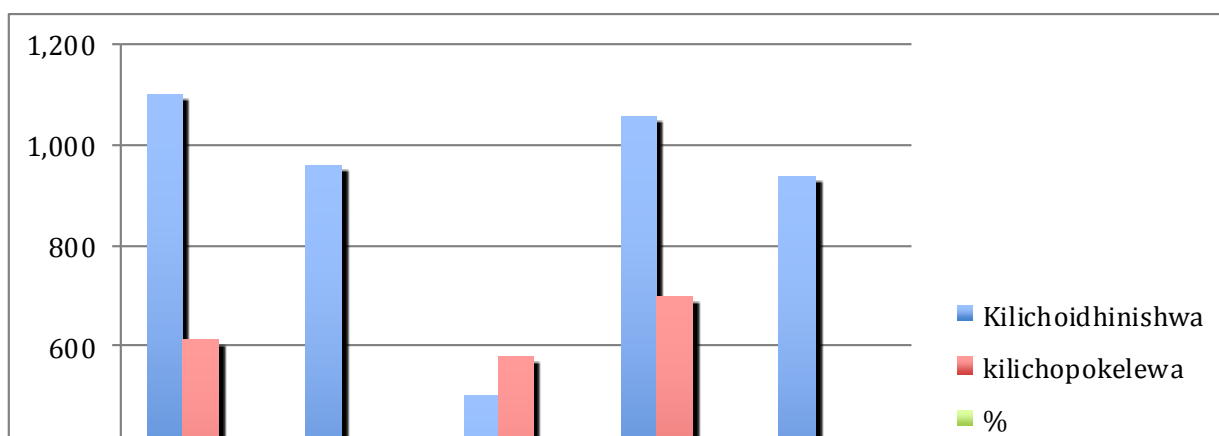
**MWENENDO WA UPATIKANAJI WA FEDHA ZA
MIRADI YA MAENDELEO KATIKA KIPINDI CHA
MIAKA MITANO KUANZIA 2013/2014 HADI
2017/2018**

Kielelezo: 1

MWAKA	KILICHODHINISHW A (Tsh. Bilioni)	KILICHOTOLEW A (Tsh. Bilioni)	%
2013/2014	1,100	614	55.82
2014/2015	957.2	271.57	28.37

2015/2016	502.3	579	115.27
2016/2017	1,056	698.61	66.1
2017/2018	938.32	198.66	21.17

MCHANGANUO WA FEDHA ZA MIRADI YA MAENDELEO ZILIZOIDHINISHWA NA KUPOKELEWA NA WIZARA YA NISHATI NA MADINI KWA KIPINDI CHA MWAKA WA FEDHA 2013/2014 HADI 2017/2018

1.4 Miradi ya Sekta ya Madini iliyokaguliwa na Kamati

1.4.1 Mgoji wa Dhahabu wa Buckreef

Mheshimiwa Spika, Mgoji wa Dhahabu wa Buckreef ulioko mkoani Geita, una Leseni ya Uchimbaji Mkubwa (Special Mining License) SML Na. 04/92 na unamilikiwa kwa mkataba wa ubia (Joint Venture Agreement) ulioingiwa mwaka 2011 kati ya Serikali kupitia STAMICO na Kampuni ya TANZAM 2000.

Kupitia mkataba huo, STAMICO inamiliki **asilimia 45** na TANZAM 2000 inamiliki **asilimia 55** ya hisa. Kwa mujibu wa mkataba huo TANZAM 2000 ina jukumu la kutafuta fedha za kuendesha Mgoji (Operator) wakati jukumu la STAMICO lilikuwa kuhamishia Leseni zake 12 kwa Kampuni hiyo.

Kamati ilibaini kwamba, licha ya Leseni zote za uchimbaji na utafiti kukabidhiwa kwa Kampuni hiyo, hakuna kazi yeyote iliyokwisha fanyika katika kuendeleza Mgod huo tangu Kampuni hiyo iingie Mkataba na STAMICO.

Mheshimiwa Spika, pamoja na Kampuni kuripoti kuwa imekamilisha ufungaji wa Mtambo mpya wa kuchenjulia dhahabu, Kamati inasikitishwa na kitendo cha mbia huyo kutozingatia ushauri wa STAMICO kuhusu aina ya mtambo unaofaa kutumika katika eneo hilo, hatua ambayo inaisababishia Serikali hasara. Kamati inaishauri Serikali kuwa makini inapoingia ubia katika miradi ya sekta ya madini ili kuepuka wabia wa aina hii ambao hawazingatii ushauri wa mbia mwenz, (STAMICO) jambo linalosababisha hasara zisizo za msingi.

Kamati haikuona jitihada zozote za mbia huyo za kuendeleza Mgod kama walivyokubaliana kwenye Mkataba. Vilevile, Kamati imesikitishwa na usimamizi mbovu wa STAMICO katika Mgod huo licha ya kuwa na mashapo yenye uhakika wa kuzalisha dhahabu na kuliingizia Taifa mapato. Ni mtazamo wa Kamati kwamba, hatua stahiki zichukuliwe ili kurekebisha kasoro ambazo zimebainika katika ubia huo.

1.4.2 Migodi ya Wachimbaji Wadogo waliopata Ruzuku ya Serikali-Geita (Blueleaf Mining na Mgusu Mining)

Mheshimiwa Spika, katika awamu zote mbili za malipo, jumla ya **Shilingi 8,071,000,000/=** zimetolewa na Serikali kwa kuratibiwa na Wizara ya Nishati na Madini, na jumla ya Wachimbaji Wadogo 115 wamenufaika kwa kupata ruzuku hizo katika mikoa mbalimbali. Katika awamu ya kwanza ya malipo, kiwango cha juu kwa kila mnufaika kilikuwa ni **Dola za Kimarekani 50,000** na awamu ya pili kiwango cha juu cha mnufaika kilikuwa ni **Dola za Marekani 100,000**. Kwa maoni ya Kamati, viwango hivyo vya fedha ni vikubwa ikilinganishwa na usimamizi mdogo unaotolewa na Wizara ya Madini.

Katika Mkoa wa Geita jumla ya Wachimbaji Wadogo Wadogo Saba (7) wamenufaika na ruzuku ya Serikali, vikiwemo Vikundi vya Wajasiriamali wanaoshughulika katika maeneo ya wachimbaji wadogo. Katika ziara ya ukaguzi wa Migodi ya wachimbaji wadogo waliopata ruzuku, Kamati iliridhishwa na utendaji wa wachimbaji wadogo watatu (3) tu kati ya Saba (7) waliopata ruzuku ambao wameendeleza shughuli zao za uchimbaji katika maeneo yao.

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio hayo kwa baadhi ya wanufaika, Kamati ilibaini changamoto kubwa ya usimamzi wa fedha usioridhisha kwa Wachimbaji Wadogo. Aidha, Wanufaika hao wa ruzuku kwa namna moja ama nyingine hawakutumia fedha hizo kwa malengo yaliyokusudiwa na Serikali.

Kwa kuwa, katika awamu zote mbili za utoaji wa ruzuku kwa Wachimbaji Wadogo kumekuwa na kasoro mbalimbali kwenye matumizi na usimamizi wa ruzuku hizo, Kamati inaishauri Serikali kufanya tathmini (evaluation) ya fedha hizo kabla haijaanza awamu nyingine ili kuhakiki na kutatua changamoto nyingi ambazo zipo kwa sasa.

1.4.3 Migodi ya Wachimbaji wa Kati (Busolwa Mining na Nyarugusu Processing Plant)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya ziara ya ukaguzi wa Migodi ya Busolwa Mining na Nyarugusu Processing Plant, iliyopo Mkoa wa Geita. Lengo la ziara lilikuwa ni kujifunza jinsi Wachimbaji wa Kati wanavyoendesha shughuli zao na kubaini mchango wao katika mapato ya Serikali.

Busolwa Mining ni Migodi unaomilikiwa na Mtanzania, yaani mzawa kwa aslimia mia moja, na Kamati ilijionea jinsi

unavyoendesha shughuli zake kwa kutekeleza Sheria na Kanuni mbalimbali, ikiwa ni pamoja na kulipa kodi zote za Serikali. Tangu Mgod huo uanze kazi mwaka 2014, umeshalipa kodi kiasi cha **shilingi bilioni 120, Mrabaha shilingi Bilioni 562, kodi ya zuio kwa mwaka 2017 shilingi Milioni 20 na Service Levy shilingi Milioni 48.**

Pamoja na mgodi huo kuendesha shughuli zake kwa ufanisi, Kamati ilibaini kwamba, unakabiliwa na changamoto ya ufinyu wa eneo hasa la kutupia mabaki yatokanayo na shughuli za Mgod yaani (TSF). Ni mapendekezo ya Kamati kuwa, maombi ya Mgod huo kupatiwa eneo lingine yashughulikiwe mapema ili kusaidia kuongeza uhai wa Mgod huo ambao umeajiri zaidi ya Watanzania 300.

1.5 SEKTA YA MADINI

1.5.1 Madini ya Vito ya Tanzanite

Mheshimiwa Spika, pamoja na Kamati kutoa maoni na mapendekezo yake kuhusu madini ya Tanzanite, bado utekelezaji wake ulikua wa kusua sua sana kwa upande wa Serikali. Changamoto ya usimamizi usioridhisha katika mgodi huu umesababisha Taifa kupoteza mapato mengi sana. Migogoro ya muda mrefu kati ya wachimbaji wadogo wadogo (mitobozano),

utoroshwaji wa madini ya Tanzanite nje ya nchi ya Tanzania ambapo madini hayo yalikuwa yanasafirishwa kama madini ghafi, jambo ambalo ni kinyume na matakwa ya Sheria ya Madini ya Mwaka, 2010.

Mheshimiwa Spika, kwa umahiri wako wa kuzingatia changamoto hizo za muda mrefu katika madini hayo, Kamati inakupongeza kwa dhati kabisa kwa hatua yako ya kuunda Kamati Maalum iliyoshuhulikia masuala uchimbaji, usimamizi na biashara ya madini ya Tanzanite na kubaini changamoto nyingine mbalimbali hususani katika usimamizi na biashara kwa ujumla.

Mkataba wa ubia kati ya Tanzanite One (T) Ltd na Serikali kupitia Shirika la Madini nchini STAMICO haukutoa fursa kwa Serikali kupata faida kutokana na kuwepo kwa vipengele kadhaa kandamizi kwa Serikali kikiwepo kipengele kinachotamka kuwa faida itakayogawanywa kwa wabia itakuwa ni faida mabaki (residual net profit) ambayo kimsingi tangu kuanza kwa mkataba huo tarehe 20 Juni, 2013 faida hiyo haijawahi kupatikana kutokana na gharama kubwa za uendeshaji. Faida mabaki ni faida ambayo inapatikana baada ya kutoa gharama zote za moja kwa moja za uzalishaji na gharama zisizo za moja kwa moja kutoka katika mauzo.

Mheshimiwa Spika, Kamati inapenda kuipongeza Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania inayoongozwa na Mhe. Rais John Pombe Magufuli, kwa kuamua kujenga ukuta kuzunguka eneo la mgodi ili kuongeza udhibiti wa biashara ya Tanzanite na kupunguza utoroshwaji wa madini hayo, ambao ulikuwa ni changamoto kubwa katika kudhibiti mauzo. Aidha, Kamati inaunga mkono jitihada zinazoendelea za kushughulikia kwa kina Mkataba huo baina ya TML na STAMICO kwa kutumia sheria mpya za rasilimali ambazo zinaruhusu kurejea makubaliano hasi katika mikataba ya ubia, ili Taifa liweze kunufaika na madini haya ya Tanzanite.

1.5.2 Madini ya Dhahabu

Mheshimiwa Spika, Sekta ya Madini nchini imeendelea kukabiliwa na changamoto nyingi hasa katika suala la ukusanyaji wa Kodi za Serikali. Sekta hii imekuwa ikichangia asilimia 4% tu katika pato la Taifa, mchango ambao ni kidogo sana ikilinganishwa na ongezeko la uzalishaji katika Sekta hiyo.

Mheshimiwa Spika, kumekuwa na malalamiko mengi kutoka kwa Wawekezaji nchini hasa kwenye sekta ya Madini, wakiidai Serikali marejesho ya Kodi ya Ongezeko la Thamani (*VAT returns*)

ambayo kiutaratibu inapaswa kulipwa baada ya Migodi kukamilisha hesabu zao na kuwasilisha TRA. Serikali haijalipa fedha hizo kwa Migodi hiyo kwa madai ya kuwepo changamoto kadhaa ambazo ilikuwa inazifuatilia ili kujiridhisha kabla ya kuzilipa. Kamati inaishauri Serikali kutatua changamoto hizo ili Migodi hiyo iweze kulipwa fedha hizo.

Mheshimiwa Spika, Serikali inamiliki mgodi mmoja tu kwa asilimia mia moja ambao ni Mgodi wa Stamigold kupitia Shirika la STAMICO. Mgodi huu licha ya kuajiri Watanzania zaidi ya mia saba (700), bado kumekuwa na jitihada ndogo za Serikali katika kuusaidia katika masuala ya msingi kwa lengo la kuuendeleza. Baadhi ya masuala hayo ya msingi ni pamoja na:-

1. Serikali kutousaidia Mgodi kupata fedha za kufanya utafiti katika leseni zinazozunguka eneo hili ili kuongeza uhai wa mgodi;
2. Mgodi haujasaidiwa kupata msamaha wa kodi ya mafuta na vipuli vya uendeshaji kama ilivyo kwa migodi mingine ya wawekezaji nchini;
3. Kukosekana kwa Mining Development Agreement (MDA) kwa muda mrefu kunaukwamisha Mgodi kujiendesha kibiashara kama ilivyo kwa Migodi mingine nchini;

4. Mgodhi huu unakabiliwa na deni kubwa kutoka kwa Wazabuni mbalimbali wanaotoa huduma katika Mgodhi huo. Kamati inaishauri Serikali kuingilia kati deni hilo ili kuepusha shughuli za Mgodhi huo kusimama na kusababisha hasara kubwa.

Kamati inampongeza Mhe. Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Dkt. John Joseph Pombe Magufuli, kwa maamuzi ya kuigawanya Wizara ya Nishati na Madini na kuwa Wizara mbili tofauti. Hii itachangia kwa kiasi kikubwa kuongeza ufanisi wa kiutendaji kwa Wizara hizi.

Aidha, Kamati inaipongeza Wizara ya Madini kwa kasi waliyoanza nayo katika utatuzi wa changamoto mbalimbali ikiwemo hii ya uzalishaji wa Madini ya Dhahabu pamoja na malalamiko mbalimbali ya wananchi wanaozunguka maeneo ya migodi kama vile Mgodhi wa North Mara hasa maeneno ya **Nyamichele** katika vijiji vya **Nyakunguru, Murwambe, Matongo** na **Nyamongo** katika ulipwaji wa fidia zao. Hata hivyo, juhudi hizo zitakuwa na tija iwapo Wananchi wa maeneo hayo ambao wameteseka toka mwaka 2012 wakidai kulipwa fidia ya maeneo yao kutoka Mgodhi wa North Mara, watalipwa stahiki yao ili waweze kujikwamua na hali mbaya ya kiuchumi inayosababishwa na kutoendeleza maeneo yao yaliyofidiwa na mgodi.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali na Bunge kwa ujumla kwa kufanya mabadiliko katika Sheria ya Madini ya Mwaka 2010 ambayo yanaanzisha kamisheni mpya itakayosimamia na kuratibu sekta ya madini kwa ufanisi.

1.6 SEKTA NDOGO YA GESI

Mheshimiwa Spika, Gesi Asilia iligundulika nchini mwaka 1974 ambapo ugunduzi wa kwanza ulibainika katika Kisiwa cha Songo Songo na kufuatiwa na ugunduzi mwingine mwaka 1982 katika eneo la Mnazi Bay (Mtwara). Gesi asilia hiyo haikuendelezwa kwa kuwa ilionekana kutokuwa na manufaa kiuchumi. Ili kuhakikisha nchi inanufaika na gesi iliyogunduliwa, miaka ya 1990 Serikali ilifanya tafiti za kuangalia namna bora ya kutumia gesi asilia hiyo. Utafiti wa mwaka 1991 ulionesha kuwa na tija kiuchumi hivyo ikaonekana ni bora gesi asilia isafirishwe hadi Dar es Salaam kwa ajili ya kutumika viwandani pamoja na kuzalisha umeme.

Mheshimiwa Spika, tangu kugundulika kwa gesi hiyo hapa nchini, jumla ya Viwanda 41 na Taasisi 2 vimekwisha unganishwa katika mtandao wa matumizi ya gesi asilia. Kamati inaipongeza Serikali kwa kuendeleza miradi ya kuzalisha umeme kwa kutumia gesi asilia. Miradi hiyo mikubwa inayotarajiwa kukamilika ifikapo Juni, 2018 inakusudiwa kuongeza zaidi ya Megawati 425 kwenye

Gridi ya Taifa, na hivyo kupunguza tatizo la upungufu wa umeme nchini.

Aidha, Kamati haikuridhishwa na mahusiano ya ubia wa kuendeleza miradi ya gesi asilia inayotekelezwa kati ya TPDC, PANAFRICAN ENERGY, SONGAS pamoja na TANESCO. Kamati iliona kuna haja ya Bunge kuingilia kati na kupata vyema ufafanuzi wa ziada ili kuweza kuishauri Serikali juu ya mikataba na mahusiano baina ya wabia hao.

Mheshimiwa Spika, Kamati inakupongeza sana wewe binafsi kwa kuunda Kamati Maalum ambayo imeshuhulikia masuala ya maendeleo na matumizi ya sekta hii ya gesi asilia nchini na namna ambavyo matumizi ya gesi asilia yatasaidia kuongeza mapato katika nchi yetu. Kupitia Kamati hiyo, Bunge litaweza kuwa na uelewa wa kiwango cha juu na kupata namna bora zaidi ya kuishauri Serikali katika sekta hii ya gesi.

1.7 Maoni ya Jumla kuhusu Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo kwa mwaka wa Fedha 2016/2017

Mheshimiwa Spika, kutokana na ziara ya ukaguzi wa miradi ya maendeleo Kamati ilitoa maoni yafuatayo:-

- i) Utekelezaji wa Bajeti kwa Wizara ya Nishati na Madini, haukuwa wa kuridhisha kwa kuwa Fedha zilizotengwa kwa

ajili ya miradi ya maendeleo hazikuwasilishwa kwa wakati na miradi mingine haikupelekewa fedha kabisa;

- ii) Miradi mingi ya REA katika Awamu ya Pili haikukamilika kutokana na kasoro mbalimbali kama vile uainishaji wa maeneo bila kuzingatia vijiji na vitongoji ambavyo tayari vina wananchi wengi, na ufungaji wa Mashine Humba (*Transformer*) nyingi kutokidhi mahitaji ya eneo husika;
- iii) Serikali iangalie upya namna bora ya kuwasaidia Wachimbaji wa Kati kwa kuwapatia maeneo ya kutosha kwa kuwa wameonesha nia ya dhati ya kuendeleza Sekta ya Madini;
- iv) Ruzuku iliyotolewa na Serikali kupitia Wizara ya Nishati na Madini kwa Wachimbaji Wadogo Wadogo, haikusimamiwa vizuri na hivyo kushindwa kuleta tija kwa Wananchi waliokusudiwa. Aidha Serikali inapaswa kutoa elimu ya kutosha kwa wachimbaji juu ya ruzuku wanazopokea kutoka kwa Serikali;
- v) Pamoja na Mipango mizuri ya TPDC katika kuendeleza Sekta ya Gesi asilia nchini, ni lazima Serikali iwekeze fedha

za kutosha katika miradi ya Gesi ili kuharakisha azma ya nchi yetu kuingia katika uchumi wa viwanda; na

- vi) Serikali itenge fedha za kutosha na kuzipeleka kwa wakati kwenye miradi ya kimkakati kama vile Mgodhi wa makaa ya Mawe wa Kiwira ambao mpaka sasa hakuna shughuli zozote za uendelezaji wa mgodi huu.

1.8 Ziara za mafunzo

Mheshimiwa Spika, baadhnishai ya Wajumbe wa Kamati walipata fursa ya kusafiri kwenda nchini Marekani kwa ajili ya kujifunza masuala mbalimbali yanayohusu sekta za Nishati hususani Umeme wa Upepo (Wind Energy). Lengo la ziara hii ilikuwa ni kuwajengea uwezo Wajumbe wa Kamati katika masuala ya uzalishaji wa umeme kwa kutumia vyanzo vingine ambavyo ni rahisi na vinapatikana katika mazingira yetu.

Mafunzo hayo yamekuza uelewa kwa Wajumbe kuhusu masuala ya kuzalisha Umeme kwa njia ya upepo na hivyo kuwasaidia kutoa ushauri kwa Wizara ya Nishati kuhusu uzalishaji wa umeme kwa njia ya upepo. Umeme utakaozalishwa kutokana na upepo utakuwa wa gharama ndogo, na hivyo utauzwa kwa bei nafuu na utakuwa wa kuaminika.

Mheshimiwa Spika, katika ziara hiyo Wajumbe walipata wasaa wa kukutana na wadau mbalimbali katika sekta za Nishati. Aidha, walitembelea maeneo mbalimbali ambako umeme wa njia ya upepo unazalishwa, na kuweza kujenga uelewa zaidi juu ya uzalishaji wa umeme huu pamoja na gharama za utumiaji. Aidha, Wajumbe walipokea ushauri juu ya kutoa vipaumbele vya wawekezaji mbalimbali ikiwa ni pamoja na kuweka mazingira rafiki kwa wawekezaji katika sekta ya Nishati. Nishati ya umeme wa upepo ni rafiki kwa mazingira

1.9 Semina kwa Wajumbe wa Kamati

Mheshimiwa Spika, katika kuendelea kuwajengea uwezo Wajumbe wa Kamati yako, Ofisi ya Bunge iliandaa semina elekezi kupitia mradi wa *Legislative Support Program* unaonfadhiliwa na Mpango wa Maendeleo wa Umoja wa Mataifa (UNDP), kuhusu masuala ya kutunga Sheria pamoja na Kanuni mbalimbali. Mafunzo haya yamekua muhimu sana katika kuongeza uelewa kwa Wajumbe wa Kamati.

Pia Wizara ya Nishati na Madini kupitia taasisi ya TPDC na TGDC iliwapatia Wajumbe wa Kamati, semina ya siku moja kuhusu Miradi ya mpango wa matumizi ya gesi asilia pamoja na

uendelezaji wa nishati ya joto ardhi nchini. Lengo la semina hiyo, lilikuwa ni kuwawezesha Wajumbe wa Kamati kufahamu vyema mpango mkakati wa gesi asilia nchini pamoja na matumizi ya nishati ya jotoardhi.

Mheshimiwa Spika, Taasisi isiyo ya kiserikali ya *Natural Resource Government Institute* (NRGI) imekuwa ikiandaa semina za mara kwa mara kwa lengo la kuwajengea uwezo Wajumbe wa Kamati katika sekta hizi muhimu za madini, mafuta na gesi. Semina hizo pia zimekuwa zikilenga kufafanua sheria mbalimbali zinazohusu udhibiti na ukusanyaji wa mapato katika sekta hizi kwa maendeleo ya uchumi wetu.

Mheshimiwa Spika, vilevile, Kamati yako ilipata mafunzo kuhusiana na matumizi ya Umeme wa Upepo kupitia kampuni ya Wind East African Energy ambayo ilitoa mafunzo juu ya matumizi ya umeme wa upepo ikianisha faida na namna ya kuutumia umeme huu.

Kamati pia ilipata mafunzo kuhusiana na matumizi ya rasilimali kupitia taasisi ya OXFAM, ambayo yalijikita yalijikita katika uchambuzi wa sekta ya uchimbaji wa madini, gesi asilia na kutunza mazingira.

Mheshimiwa Spika, kupitia mafunzo hayo Wajumbe wa Kamati ya Nishati na Madini, wamepata uelewa mpana kuhusu sekta hizi muhimu wanazosisimamia kwa kuelewa vyema mambo muhimu ya kuzingatia wakati wa kutekeleza majukumu yao ya kushauri na kuisimamia Wizara ya Nishati na Wizara ya Madini.

1.9.1 KAZI MAHSUSI ZILIZOTEKELEZWA NA KAMATI

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Nishati na Madini katika kipindi cha mwaka mzima imetekeleza majukumu yafuatavyo:-

- i) Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo iliyotengewa Fedha kwa mwaka wa Fedha 2016/2017;
- ii) Kupokea na Kuchambua utekelezaji wa maoni na ushauri wa Kamati kuhusu bajeti ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha wa 2016/2017 pamoja na uchambuzi wa Bajeti ya Wizara hiyo kwa Mwaka wa Fedha wa 2017/2018;
- iii) Kupokea Taarifa ya nusu Mwaka ya upatikanaji wa Fedha na utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo kwa mwaka wa Fedha 2017/2018 na;
- iv) Kupokea na kujadili Taarifa za utendaji wa Taasisi mbalimbali zilizo chini ya Wizara ya Nishati na Wizara ya Madini.

1.9.2 Utekelezaji wa Majukumu ya Wizara kwa Ujumla

Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza majukumu yake, Kamati ilitaka kujiridhisha kuhusu utekelezaji wa majukumu ya Wizara kwa kurejea Hati idhini ya Serikali Na. 144 ya tarehe 22 Aprili, 2016 (Government Instrument). Lengo lilikuwa ni kuoanisha bajeti inayotengwa, iliyopokelewa, matokeo ya utekelezaji wa bajeti na matarajio ya wananchi kwa Serikali yao.

Ili kujiridhisha na utekelezaji wa Bajeti, Kamati ilipokea na kujadili taarifa ya upatikanaji wa fedha na utekelezaji wa majukumu ya Wizara kwa kipindi cha nusu mwaka (Julai – Disemba, 2017). Katika mwaka 2017/18 iliyokuwa Wizara ya Nishati na Madini ilitengewa jumla ya **Shilingi bilioni 998.34**. Hadi kufikia tarehe 31 Desemba, 2017 Wizara ilikuwa imepokea jumla ya **Shilingi bilioni 222.53** sawa na asilimia **44.58** ya lengo la bajeti ya nusu mwaka wa fedha 2017/18 ambayo ilikuwa ni **shilingi bilioni 499.17**.

Kati ya fedha hizo **Shilingi bilioni 198.66** ni za miradi ya maendeleo sawa na **asilimia 42.33** ya lengo la Fedha za maendeleo kwa kipindi hicho cha nusu mwaka ambalo lilikuwa ni **shilingi bilioni 469.32**, na **Shilingi bilioni 11.74** ni kwa ajili ya matumizi mengineyo (O.C) ambayo ni sawa na **asilimia**

81.44 ya lengo la nusu mwaka ambalo lilikuwa ni **shilingi bilioni 14.74**.

Katika Fedha za maendeleo zilizoidhinishwa kwa mwaka 2017/18 jumla ya **shilingi bilioni 21.78** zilikuwa kwa ajili ya sekta ya madini ambapo **shilingi bilioni 14.7** ni fedha za ndani na **shilingi bilioni 7.83** ni kutoka nje.

SEHEMU YA PILI

2.0 UCHAMBUZI WA MATOKEO YA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA KAMATI YA NISHATI NA MADINI

Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza majukumu yake ya kusimamia utendaji wa Wizara ya Nishati na Wizara ya Madini, Kamati ilipokea taarifa mbalimbali zinazohusu Wizara ya Nishati na Wizara ya Madini pamoja na sekta ndogo ya Mafuta nchini.

Ili kubaini utekelezaji wa majukumu ya Wizara hizo, Kamati ilipokea taarifa kutoka Wizara ya Nishati na Wizara ya Madini zilizohusu utekelezaji wa majukumu ya Wizara hizo pamoja na hali ya upatikanaji wa mafuta nchini. Aidha, Taasisi zifuatazo zilizowasilisha taarifa kwenya Kamati na kujadiliwa;

2.1 Wakala wa Nishati Vijijini (REA)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kujadili taarifa ya Wakala wa Umeme vijijini kuhusu utekelezaji wa miradi ya umeme pamoja na upatikanaji wa fedha za miradi hadi kufikia Disemba, 2017.

Katika mwaka wa Fedha wa 2017/18 Serikali imetenga **shilingi bilioni 469.09** kwa ajili ya Mfuko wa Nishati Vijijini. Kiasi cha **shilingi bilioni 234.54** kilitarajiwa kupokelewa kwenye mfuko kutoka kwenye vyanzo mbalimbali katika kipindi cha Nusu mwaka (Julai – Disemba, 2017). Hata hivyo, hadi kufika Disemba, 2017, kiasi cha **shilingi bilioni 190.58** (sawa na **asilimia 81.26**) ndiyo kilikuwa kimepokelewa kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya REA Awamu ya Tatu.

Aidha, Kamati ilibaini changamoto kadhaa ambazo zimekuwa kikwazo katika utendaji kazi wa Wakala huu. Baadhi ya changamoto hizo ni pamoja na:-

- a) Mwitikio mdogo wa wateja kuunganishiwa umeme kwenye maeneo ambayo ujenzi wa miundombinu umekamilika;
- b) Msamaha wa kodi kwa vifaa vya miradi ya nishati bado ni changamoto;

- c) Baadhi ya maeneo kurukwa wakati wa kupeleka umeme, hasa katika maeneo muhimu kama Zahanati, Shule na maeneo mengine ya kijamii;
- d) Baadhi ya mashine za utekelezaji wa miradi kua ni vifaa duni na kutokukodhi mahitaji ya maeneo husika. Mfano ni mashine humba (Transformer) katika baadhi ya maeneo zimebainika kuharibika mara kwa mara au kuwa na uwezo mdogo wa kufanya kazi; na
- e) Ushirikishwaji mdogo wa Viongozi pamoja na Wananchi katika maeneo ya miradi hasa wakati wa uainishaji wa vijiji/vitongoji.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa juhudi na hatua mbalimbali ilizochukua na inazoendelea kuchukua kusambaza umeme vijijini, Aidha, Kamati inatoa rai kwa Waheshimiwa Wabunge kuendelea kushirikiana na Serikali katika maeneo ambayo bado yanahitaji maboresho katika utekelezaji wa miradi hii ya REA Awamu ya Tatu.

2.2 Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kujadili taarifa ya utekelezaji na hali ya upatikanaji wa Fedha za miradi ya maendeleo hadi kufikia Disemba, 2017 kutoka Shirika la Umeme

(TANESCO) ambalo linatekeleza majukumu ya kuzalisha/kufua, kusafirisha, kusambaza na kuuza umeme nchini. Katika kipindi cha mwezi Julai hadi Disemba, 2017, TANESCO imeunganisha wateja wapya **105,844** kati ya **124,990** waliotarajiwa kuunganishwa katika kipindi hicho. Idadi hiyo ni sawa na **asilimia 85** ya lengo.

Shirika hilo lilikusanya **shilingi bilioni 730** kutokana na mauzo ya umeme na michango ya wateja wapya walioomba kuunganishiwa umeme (consumer contribution). Kiasi hicho ni sawa na **asilimia 84** ya lengo ambalo lilikuwa ni kukusanya shilingi **bilioni 866**. Hadi kufika tarehe 31 Disemba, 2017 Shirika lilikuwa linadai Wateja wake (Serikali na Taasisi zake pamoja na wateja binafsi) kiasi cha **shilingi bilioni 277.4**. Kati ya deni hili wateja binafsi wanadaiwa **shilingi bilioni 83.8** na Serikali na taasisi zake pamoja na shirika la umeme Zanzibar (ZECO) wanadaiwa **shilingi bilioni 193.7**.

Mheshimiwa Spika, pamoja na TANESCO kudai kiasi hicho cha fedha, katika kipindi hicho cha kufikia Disemba, 2017, ilikuwa inadaiwa na Wazabuni kiasi cha **shilingi bilioni 913**.

Katika mwaka wa Fedha 2017/18, Serikali ilitenga **shilingi bilioni 293.41** kwa ajili ya maendeleo kwa TANESCO. Hadi

mwezi Disemba, 2017 jumla ya **shilingi 42.13** sawa na **asilimia 14** ya fedha zilizotengwa tayari zilikuwa zimepokelewa na TANESCO kutoka Serikalini.

Katika taarifa hiyo Kamati ilibaini changamoto zifuatazo:-

- a) Madeni ya TANESCO yanasababisha kuzorota kwa utendaji wa shirika. Aidha, madeni yameendelea kuongezeka na hakuna jitihada zozote za Serikali za kusaidia kumaliza madeni haya;
- b) Gharama kubwa za uzalishaji wa umeme kwa kutumia mafuta hasa kwenye maeneo ambayo hayajaunganishwa na gridi ya Taifa;
- c) Wateja wengi zikiwemo Wizara na Taasisi za Serikali, kutolipa ankara za umeme kwa wakati hivyo kuathiri utekelezaji wa majukumu ya shirika;
- d) Uharibifu wa mara kwa mara wa mitambo ya kufua umeme unaosababisha mitambo hiyo kuzimwa kwa muda mrefu, kunaligharimu shirika na Taifa kwa ujumla kwa kukosekana kwa umeme wa uhakika katika maeneo mengi hapa nchini;
- e) Ukosefu wa umeme wa kutosha kutokana na Serikali kushindwa kuwekeza kwenye mitambo ya kuzalisha umeme kwa muda mrefu licha ya ongezeko kwa mahitaji ya umeme nchini; na

f) Upotevu wa umeme kutokana na uchakavu kwa mifumo ya usafirishaji na usambazaji wa umeme.

2.3 Kampuni ya Uendelezaji wa Jotoardhi Nchini (TGDC)

Mheshimiwa Spika, Kampuni ya Uendelezaji wa Jotoardhi nchini ilisajiliwa mwezi Disemba, 2013 na kuanza kazi Julai, 2014. TGDC ni kampuni tanzu ya TANESCO na inamilikiwa na Serikali ya Tanzania kwa asilimia mia moja (100%). Kampuni hii ina jukumu la kuharakisha uendelezaji wa nishati ya jotoardhi nchini ili kuchangia kukuza uchumi na kuongeza ajira.

Katika mwaka 2017/18 jumla ya **shilingi bilioni 36.7** zilitengwa na Serikali kwa ajili ya kampuni ya TGDC kwa ajili ya miradi ya maendeleo na matumizi mengineyo. Hadi Disemba, 2017 Kampuni ilikuwa imepokea kiasi cha **shilingi bilioni 1.35** sawa na **asilimia 44.78** ya fedha zilizotengwa kwa kipindi cha nusu mwaka. Aidha, ni vyema kuzingatia kwamba, fedha zote za ndani zinatoka kampuni mama ya TANESCO.

Pamoja na jitihada mbalimbali zinazofanywa na TGDC katika kuendeleza nishati hii ya joto ardhi, bado zipo changamoto kadhaa zikiwemo:-

a) Kukosekana kwa sheria mahususi ya Jotoardhi nchini;

- b) Gharama kubwa za kulipia leseni za umiliki wa maeneo ya kufanyia kazi, ikizingatiwa kwamba TGDC haijawa na chanzo cha fedha za kulipia leseni;
- c) Upatikanaji wa fedha za miradi ya Jotoardhi; na
- d) Uhaba wa wataalam wenye ujuzi stahiki katika soko la ajira nchini.

2.4 Shirika la Maendeleo ya Petroli Tanzania (TPDC)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kujadili taarifa ya utendaji wa Shirika la Maendeleo ya Petroli nchini (TPDC). Katika uchambuzi huo ilibainika kwamba, ugunduzi wa gesi nchini bado haujawanufaisha wananchi kwa kiwango cha kuridhisha.

Katika kipindi hiki cha nusu mwaka (Julai – Disemba, 2017) TPDC imeweza kukusanya jumla ya **shilingi bilioni 161.41** sawa na **asilimia 55** ya malengo ya nusu mwaka ya kukusanya kiasi cha **shilingi bilioni 295.47**. Fedha zilizotengwa kutumika katika kipindi cha Julai hadi Disemba, 2017 ni **shilingi bilioni 3.1**. Hadi kufikia Disemba, 2017, **shilingi bilioni 2.1** sawa na **asilimia 67%** ya lengo zilitumika katika kutekeleza miradi mbalimbali ya maendeleo.

Aidha, kutolipwa kwa wakati kiasi cha shilingi bilioni 398.69 ambazo Shirika linawadai wateja wake, kunaliathiri shirika katika utekelezaji wa majukumu yake ipasavyo. Pamoja na jitihada mbalimbali zinazofanywa na shirika hili katika ukusanyaji wa mapato kutoka vyanzo vingine, bado linakabiliwa na changamoto zifuatazo;

- a. Ukosefu wa soko la uhakika na la kuaminika la gesi inayozalishwa nchini;
- b. Bajeti ndogo inayotengwa kwa Shirika ambayo inalifanya shirika lishindwe kutekeleza majukumu yake muhimu kwa Taifa hasa uwekezaji na utafiti wa gesi na mafuta nchini;
- c. Kucheleweshwa kwa fedha za maendeleo kunakwamisha utekelezaji wa miradi. Mfano, mradi wa kusambaza Gesi asilia katika mkoa wa Dar es Salaam;
- d. Uendelezwaji wa rasilimali watu unaotokana na kupungua kwa mikataba ya utafiti wa mafuta na gesi, kumesababisha kupungua kwa fedha za mafunzo (Annual training fees) zilizokua zinatokana na mikataba hiyo. Hali hii imerudisha nyuma shughuli za uendeshaji wa rasilimali watu katika shirika hasa ukizingatia kuwa sekta hii inahitaji utaalam na teknolojia ya hali ya juu.

- e. Ushindani katika sekta ya gesi kutokana na mataifa mbalimbali pamoja na vyanzo mbadala vya nishati.

2.5 Chuo cha Madini (MRI)

Chuo cha Madini ni chuo cha ufundi kilichoanzishwa kwa ajili ya kupata mafundi sanifu wa kada ya kati ili kusaidia utafiti wa madini nchini, pamoja na kutoa ushauri elekezi (consultancy) katika sekta za madini, mafuta na gesi.

Mheshimiwa Spika, kwa mwaka wa Fedha wa 2017/18 Chuo hakikutengewa fedha kwa ajili ya shughuli za maendeleo. Hata hivyo miradi ya maendeleo ya chuo hiki imetekelezwa kupitia vyanzo vingine vya fedha, wakiwemo wabia wa maendeleo. Aidha, hadi kufikia tarehe 31 Disemba, 2017 Chuo kilikuwa kimepokea jumla ya **Shilingi Milioni 144.34** tu sawa na **asilimia 11.48** ya bajeti iliyoidhinishwa kwa mwaka 2017/18. Utolewaji huu wa fedha hauridhishi kwani unakwamisha maendeleo ya chuo hiki muhimu kwa Taifa kwa ajili ya Mafundi sanifu na Mafundi Mchundo ambao ni muhimu sana kwa maendeleo ya sekta hii ya Madini.

Pamoja na mafanikio mbalimbali ambayo Kamati ilielezwa, changamoto kubwa zifuatazo zilibainika:-

- a) Bajeti ndogo isiyokidhi mahitaji ya msingi ya chuo;

- b) Kucheleweshwa kwa Fedha za bajeti iliyoidhinishwa;
- c) Upungufu wa ofisi za watumishi, ukumbi wa mikutano na mihadhara;
- d) Uhaba wa wakufunzi katika fani za uhandisi na usimamizi wa mazingira migodini, masomo mtambuka na sayansi za mafuta na gesi;
- e) Hakuna sehemu za kutosha za wanafunzi wao kufanyia mafunzo kwa vitendo na;
- f) Kukosekana kwa ulinzi madhubuti katika kampasi ya Nzega, hivyo kusababisha uvamizi kutoka kwa wachimbaji wadogo na wizi wa mara kwa mara katika kampasi hiyo.

2.6 Wakala wa Jiolojia nchini (GST)

Mheshimiwa Spika, Wakala wa Jiolojia nchini ana majukumu ya kukusanya, kuchambua, kutafsiri, kutunza takwimu na taarifa mbalimbali za kijiosayansi (jiolojia, jiokemia na jiofizikia), kutengeneza na kusambaza ramani, takwimu na taarifa mbalimbali zinazoainisha kuwepo kwa aina mbalimbali za miamba nchini.

Vilevile, wakala hufanya uchunguzi wa kimaabara kwa sampuli mbalimbali za miamba, madini, maji, mimea na udongo kwa ajili ya tafiti mbalimbali nchini na kuratibu utokeaji wa majanga kama

vile matetemeko ya ardhi, milipuko ya volkano, maporomoko ya ardhi, mionzi asili n.k.

Hadi kufika Disemba, 2017 wakala ulikuwa umepokea jumla ya **shilingi milioni 642.57** sawa na **asilimia 27.5** kwa ajili ya matumizi ya kawaida. Aidha, wakala ulikuwa umepokea shilingi bilioni 2.53 kwa ajili ya utekelezaji wa utafiti kwenye mradi wa SMMRP.

Hata hivyo, licha ya majukumu haya mazito waliyonayo GST, changamoto zifuatazo zimekuwa kikwazo katika utekelezaji bora wa majukumu yake:-

- a) Kuathirika kwa ukusanyaji wa maduhuli kutokana na kupungua kwa shughuli za utafutaji na uchimbaji madini nchini;
- b) Kutopatikana kikamilifu na kwa wakati kwa fedha zilizoidhinishwa kwenye bajeti na kunaathiri utekelezaji wa shughuli zilizopangwa na wakala, mafunzo, ukosefu wa watumishi na vitendea kazi;
- c) Upungufu wa wataalam wenye taaluma stahiki kama vile wakemia, wajiolojia, wahandisi jiolojia na maslahi duni;na

d) Mabadiliko ya tecknolojia na maendeleo makubwa ya jiosayansi duniani yanaongeza gharama za uendeshaji wa kazi za wakala.

2.7 Shirika la Madini la Taifa (STAMICO)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kujadili taarifa ya utekelezaji wa majukumu ya STAMICO. Shirika hili la madini limepewa jukumu la kusimamia sekta ya madini kwa kufanya tafiti na uwekezaji katika migodi ya madini kama zilivyo kampuni zingine kwa niaba ya Serikali.

Mheshimiwa Spika, kuanzia mwezi Julai hadi Disemba 2017, shirika lilikuwa limepokea **shilingi bilioni 1.66** sawa **asilimia 12** ya Fedha zilizoidhinishwa kwa ajili ya kipindi cha nusu mwaka 2017/18.

Shirika limekwama kwa kiasi kikubwa kutekeleza majukumu ya msingi ya kuendeleza Sekta ya Madini kutokana na changamoto zifuatavyo:-

- a) Ukosefu wa Fedha, na hivyo kukwamisha shughuli za shirika na kushindwa kuanzisha miradi mingine;

- b) Uwekezaji uliofanyika katika miradi mingi haujaanza kutoa faida. Mfano, ni Mgodini wa Tanzanite One, Stamigold/Tulawaka, Kiwira n.k;
- c) Shirika kukabidhiwa majukumu mengi licha ya bajeti ndogo inayotengwa kwa mwaka; na
- d) Ukosefu wa Mikataba katika migodi ya Stamigold na Kiwira kunakwamisha migodi hiyo kukopesheka.

2.8 Sekta Ndogo ya Mafuta na hali ya upatikanaji wa Mafuta nchini

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kujadili taarifa mbalimbali zilizowasilishwa na Wizara pamoja na wadau wa Sekta ndogo ya mafuta nchini kuhusu mfumo mzima wa uingizaji wa mafuta pamoja na maendeleo ya sekta hiyo. Katika taarifa hizo Kamati ilipata uelewa wa hali ya upatikanaji wa mafuta nchini pamoja na changamoto zinazoikabili sekta hiyo.

Pamoja na mafanikio ya Serikali ya kuanzisha Wakala wa uingizaji wa mafuta kwa pamoja nchini, Sekta hii bado inakabiliwa na changamoto zifuatazo:-

- a) Uwezo mdogo wa mita za upokeaji mafuta (flow meters), hali inayosababisha mita hizo kushindwa kwenda na kasi inayokubalika ya kushusha tani 1200 kwa saa na badala

yake imekuwa ikishusha mafuta kwa kasi ya tani 400 kwa saa;

- b) Ukosefu wa Matanki makubwa ya kuhifadhia mafuta (*Farm Tanks*) baada ya kupakuliwa kutoka Melini kunasababisha hasara kwa Makampuni yanayoingiza mafuta pamoja na kuikosesha Serikali mapato;
- c) Gharama kubwa ya uwekaji wa Vinasaba (Tsh. 12 kwa lita) ikilinganishwa na nchi jirani kama Kenya gharama ni Tsh. 1 kwa lita na Uganda Tsh. 2 kuna muongozea mzigo mwananchi; na
- d) Tozo za Taasisi mbalimbali za Serikali kwenye bei ya mafuta ni mzigo kwa Wafanyabiashara wa Sekta ya mafuta.

Mheshimiwa Spika, ukosefu wa matanki ya kuhifadhia Mafuta yaani (*Farm Tanks*) ni changamoto kubwa. Hata hivyo, Kamati inapenda kuipongeza Serikali kwa hatua zinazoendelea za utekelezaji wa mradi huu ikiwa ni pamoja na mchakato wa kubadilisha kanuni ya uagizaji wa mafuta kwa pamoja (The Petroleum (Bulk Procurement) Regulations ya mwaka 2017 ili kuingiza vipengele vya upokeaji wa mafuta sehemu moja (Single Receiving Terminal).

2.9 Hali ya Upatikanaji wa Umeme nchini

Mheshimiwa Spika, hali ya upatikanaji umeme nchini bado ni changamoto katika baadhi ya maeneo hasa mkoa wa Dar es Salaam, ambako umeme umekua si wa uhakika na umekua ukikatika mara kwa mara na hivyo kuathiri wananchi katika uendeshaji wa shughuli za kiuchumi. Tatizo la miundombinu chakavu limechangia hali duni ya upatikanaji wa umeme wa uhakika.

Hata hivyo, Katika maeneo mengine hususani vijijini, mafanikio ya kupatikana umeme yameonekana kwa kiasi kikubwa kutokana na ukamilishwaji wa miradi mingi ya REA awamu ya kwanza na awamu ya pili.

Kwa sasa nchi yetu ina uwezo wa kuzalisha MW 1300 na matumizi ya juu kabisa ya nchi yetu yameweza kufikia hadi MW 1041. Matumizi haya yanakadiriwa kuongezeka siku hadi siku kutokana na mahitaji ya nishati hii kukua kwa kasi nchini. Mahitaji haya ya umeme yanapaswa kabisa kuendana na kasi ya ukamilishaji wa miradi mingi ya Umeme inayotekelezwa hapa nchini. Kamati inaishauri na kuitaka Serikali kupeleka fedha katika miradi yote ya umeme ili iweze kukamilika kwa wakati na kufikia malengo ya wizara iliyojiwekea ya kufika MW 5000 ifikapo 2021.

Mheshimiwa Spika, ili kufikia azma ya nchi yetu kujenga uchumi wa viwanda ni lazima miradi mingi ya umeme ipelekewe fedha kama ilivyopangwa, sambamba na miradi ya REA inayotekelezwa nchi nzima. Aidha, ukarabati na matengenezo ya mitambo ya kufua umeme ni jambo muhimu katika kuimarisha upatikanaji wa umeme nchini.

2.9.1 Kuchambua utekelezaji wa maoni na ushauri wa Kamati kuhusu Bajeti ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017 na mchakato wa bajeti wa Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2017/2018

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata fursa ya kuchambua utekelezaji wa maoni na ushauri wa Kamati kuhusu Bajeti ya Wizara ya Nishati na Madini kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017 pamoja na kuchambua Bajeti ya Wizara hiyo kwa Mwaka wa Fedha 2017/2018.

Katika bajeti ya mwaka wa Fedha 2016/2017 miradi mingi haikuweza kukamilika kutokana na ukosefu wa Fedha za kuendeleza miradi.

Mheshimiwa Spika, Kama ilivyoelezwa kwenye taarifa ya Kamati ilivyowasilishwa Bungeni mnamo tarehe 19 Juni, 2017 tunaipongeza Serikali kwa kutenga bajeti ya kutosha katika miradi ya maendeleo hususani miradi ya umeme itakayosaidia wananchi kupata umeme wa uhakika katika maeneo mengi ya nchi na kuwezesha dhana ya uchumi wa viwanda kutekelezeka kwa vitendo. Hata hivyo hadi kufika Januari, 2018 pesa zilizopelekwa katika miradi ya maendeleo ni shilingi **bilioni 198.66** sawa na **asilimia 42.33** ya fedha zilizopangwa kupokelewa katika kipindi cha nusu mwaka 2017/18.

Ni ushauri wa Kamati kwamba, bajeti iliyotengwa ya miradi ya maendeleo itolewe yote na kwa wakati na kuwe na usimamizi mzuri wa fedha hizo ili ziweze kuleta tija. Aidha, Kamati inaendelea kuisisitiza Serikali kufanyia kazi maoni na ushauri wa Kamati kwa manufaa ya Taifa.

SEHEMU YA TATU

3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO

3.1 Maoni ya Kamati

Mheshimiwa Spika, baada ya kupokea taarifa mbalimbali za Wizara ya Nishati na Wizara ya Madini, ziara za ukaguzi wa miradi pamoja na kukutana na Wadau wa sekta zote mbili za Nishati na Madini, Kamati ina maoni yafuatayo;

- a) Fedha za miradi ya maendeleo zinapaswa kuwasilishwa kwa wakati, kwani kutopatikana kwake kwa wakati kunaathiri utekelezaji wa miradi iliyokusudiwa;
- b) Serikali iendelee kutafuta na kubuni vyanzo vingine mbalimbali vya mapato. Aidha, kutegemea Serikali Kuu pamoja na wafadhili pekee kunakwamisha utekelezaji wa baadhi ya miradi ya maendeleo;
- c) Serikali itekeleze kwa ukamilifu miradi mipya ya usafirishaji na usambazaji umeme na kupanua gridi kwenye maeneo ambayo bado hayajaunganishwa kwenye gridi ya taifa;
- d) Serikali iimarisha doria katika njia za umeme pamoja na kuhamasisha wananchi kushiriki katika ulinzi wa miundombinu ya usafirishaji na usambazaji wa umeme;
- e) Serikali iwekeze katika vyanzo vingine vya kuzalisha nishati mbadala. Aidha kuwekeza zaidi katika nishati jadidifu ambayo

uzalishaji wake ni nafuu na rafiki kwa utunzaji wa mazingira kutasaidia kuongeza nishati ya umeme;

f) Serikali inapaswa kupunguza tozo nyingi za taasisi kwenye bei ya Mafuta ili kumpunguzia mizigo mwananchi/mtumiaji wa mafuta;

g) Serikali kuwekeza katika uvumbuzi wa teknolojia ya hali ya juu ili kuweza kushindana na nishati mbadala, kama vile nishati jadidifu (renewable energy), na hata miradi ya LNG kwa nchi nyingine kama Msumbiji ni tishio kwa biashara ya gesi na mafuta kwa siku za usoni. Hivyo basi Serikali inapaswa kuwekeza katika miradi ya gesi asilia mapema iwezekanavyo ili kutoa huduma ya uhakika na kuteka soko mapema;

h) Fedha za miradi ya REA zinapaswa kuwasilishwa kwa wakati, ili kuepuka ongezeko la gharama kutokana na kucheleweshamukamilishaji wa miradi hiyo;

i) Miradi ya REA Awamu ya Tatu hasa miradi ya *Densification* izingatie utekelezaji wa maeneo yaliyorukwa katika Awamu ya Kwanza na Awamu ya Pili ya utekelezaji wa miradi ya REA;

j) Shirika la Maendeleo ya Petroli nchini TPDC liwezeshe kupata pesa za kujiendesha na sio kutegemea Fedha kutoka Serikali Kuu ambazo huchelewa na hivyo kuathiri utekelezaji wa miradi mbalimbali ya uendelezaji wa gesi asilia. Aidha,

- Serikali iangalie namna inavyoweza kutatua changamoto ya madeni ya taasisi zake katika shirika hili;
- k) Serikali iangalie namna ya kulikwamua Shirika la Madini la Taifa (STAMICO) pamoja na migodi inayosimamiwa na shirika hili ili shirika liweze kusimama na kujiendesha kibiashara;
 - l) Serikali iweke utaratibu mzuri wa ufungaji wa *Flow Meters* ili iweze kupata takwimu sahihi wakati wa upakuaji wa mafuta;
 - m) Wakala wa jiolojia nchini iendelee kufanya utafiti ambao una tija na kuwafikia wananchi hasa kuhusu elimu za utafiti wa maafa na majanga;
 - n) Serikali iangalie namna ya kuiwezesha wakala wa jiolojia nchini kua ndio mtafiti pekee wa masuala ya madini na kuweza kutoa takwimu zitakazohifadhiwa kwa manufaa ya Taifa. Hatua hiyo itapunguza watafiti wengine wa nje ya nchi kuja kufanya tafiti kwa muda mrefu bila kutoa takwimu na kuharibu maeneo ya nchi yetu kwa shughuli za uchimbaji;
 - o) Wachimbaji wa Kati na Wadogo wadogo wapewe kipaumbele na Serikali ili waweze kuendeleza sekta ya madini kwa maendeleo ya uchumi wa Taifa letu;
 - p) Serikali ilisaidie Shirika la TANESCO kujikwamua na madeni mengi ambayo yanalifanya lishindwe kujiendesha kikamilifu;

q) Bunge lipewe Bajeti ya kutosha ili kuliwezesha kutekeleza makujuku yake ya kikatiba na kikanuni, hasa ya kufanya ukaguzi katika miradi mbalimbali inayotekelezwa na Serikali ili liweze kuishauri Serikali ipasavyo.

3.2 Mapendekezo

Mheshimiwa Spika, baada ya kuelezea shughuli zilizotekelezwa na Kamati, naomba kutoa mapendekezo kama ifuatavyo:-

3.2.1 Wakala wa Nishati Vijijini (REA)

a) **Hali ya upatikanaji wa Fedha za Miradi ya REA kwa wakati**

Kwa kuwa, miradi mingi ya REA imeshindwa kukamilika kwa wakati kutokana na kucheleweshwa na kutolewa chini ya kiwango kwa fedha zilizokusanywa kutoka kwenye Tozo za Mafuta na kiasi kilichoidhinishwa na Bunge lako;

Na kwa kuwa, hali hiyo imesababsha ongezeko la gharama za miradi husika kutokana na sababu mbalimbali, ikiwemo fidia kwa wakandarasi na kupanda kwa thamani ya dola hapa nchini;

Kwa hiyo basi, Bunge linashauri fedha za miradi ya REA zipelekwe kwa wakati na kwa kiwango cha kutosha ili miradi iliyokusudiwa itekelezwe kwa wakati na hivyo kuiepusha Serikali kulipa gharama za fidia kwa wakandarasi inaochelewesha malipo yao.

b) **Urukwaji wa maeneo muhimu ya huduma za kijamii katika Miradi**

Kwa kuwa, maeneo mengi ya kijamii na kiuchumi katika vijiji na vitongoji vingi yalirukwa wakati wa utekelezaji wa miradi ya awamu ya kwanza na ya pili ya utekelezaji wa mradi wa umeme vijijini,

Na kwa kuwa, hali hiyo ilikwamisha kufikiwa kwa malengo ya mradi, kuibua malalamiko kutoka kwa viongozi wa maeneo husika kwa madai ya kutoshirikishwa, pamoja na kusababisha kero kwa wananchi hasa kwenye maeneo yaliyorukwa,

Kwa hiyo basi, Bunge linaishauri Serikali ihakikishe maeneo ya kijamii na ya kiuchumi yanapewa kipaumbele katika utekelezaji wa miradi ya awamu ya tatu. Aidha,

viongozi wa maeneo ambayo mradi utapita washirikishwe kikamilifu.

c) Utekelezaji wa Miradi ya REA awamu ya tatu

Kwa kuwa, Miradi mingi ya REA iliyotekelezwa katika awamu ya kwanza na ya pili ilibainika kukosa usimamizi mzuri,

Na kwa kuwa, hali hiyo ilisababisha miradi hiyo kutekelezwa kwa kiwango duni ikiwa ni pamoja na ununuzi wa vifaa na mashine humba (Transformer) zisizo na ubora unaokidhi viwango,

Kwa hiyo basi, Bunge linashauri Serikali kuhakikisha kunakuwa na usimamizi madhubuti katika utekelezaji wa miradi ya REA awamu ya tatu.

**3.2.2 Shirika la Ugavi wa Umeme Tanzania
(TANESCO)**

Mheshimiwa Spika, kutokana na uchambuzi wa Taarifa mbalimbali zilizowasilishwa mbele ya Kamati kuhusu TANESCO, Kamati ina mapendekezo yafuatayo:

a)Madeni

Kwa kuwa, Shirika la Ugavi wa Umeme (TANESCO) linakabiliwa na madeni mbalimbali kutoka kwa Wazabuni na Serikali na taasisi zake, na madeni hayo yamekuwa yakiongezeka,

Na kwa kuwa, hali hiyo imeifanya TANESCO ishindwe kujiendesha na kutekeleza majukumu yake kikamilifu,

Kwa hiyo basi, Bunge linaishauri Serikali kuchukua hatua za haraka na madhubuti ili kupata ufumbuzi wa madeni hayo ili kuiwezesha TANESCO kuepukana na kujiendesha kwa hasara.

b)Wateja wengi kutolipa Ankara za umeme kwa wakati

Kwa kuwa, Taarifa za TANESCO zimebainisha kuwepo kwa wateja wengi wanaochelewa au kutolipa Ankara za umeme kama inavyotakiwa,

Na kwa kuwa, hali hiyo inachangia kupunguza uwezo wa kifedha wa TANESCO na hivyo kuathiri utendaji na uendeshaji wa shughuli za Shirika,

Kwa hiyo basi, Bunge linashauri Serikali iingilie kati katika kuhakikisha wadeni wote wa TANESCO (ikiwemo Serikali na Taasisi zake) wanalipa Ankara zao kikamilifu na watakaoshindwa waweze kuchukuliwa hatua za kisheria.

c) Uharibifu wa Mitambo ya kufua umeme

Kwa kuwa, mitambo mingi ya kufua umeme imekuwa ikiharibika na kushindwa kufanya kazi kutokana na kutokufanyiwa matengenezo kwa wakati,

Na kwa kuwa, kuharibika kwa mitambo hiyo mara kwa mara husababisha kukosekana kwa umeme wa uhakika nchini jambo linaloigharimu TANESCO na Taifa kwa ujumla,

Kwa hiyo basi, Bunge linaishauri Serikali kutenga na kupeleka fedha za kutosha kwa TANESCO ili kuiwezesha kuifanyia matengenezo mitambo ya kufua umeme na hivyo kuepusha adha ya ukosefu wa umeme wa uhakika kwa wananchi na hasara kwa Taifa.

d) Uchakavu wa miundombinu ya kusafirishia umeme

Kwa kuwa, uchakavu wa miundombinu ya kusafirishia umeme unachangia kupotea kwa umeme mwingi njiani,

Na kwa kuwa, upotevu huo unaathiri kiasi cha umeme kinachowafikia watumiaji, na hivyo kuikosesha mapato TANESCO na kuathiri uzalishaji katika uchumi wa nchini,

Kwa hiyo basi, Bunge linashauri Serikali kutenga fedha za kutosha ili kuiwezesha TANESCO kufanya matengenezo rekebishi (rehabilitation) katika vituo na miundombinu ya kusafirishia umeme nchini.

3.2.3 Shirika la Maendeleo ya Petroli Tanzania (TPDC)

Mheshimwa Spika, kuhusu Shirika la Maendeleo ya Petroli Tanzania (TPDC), Kamati ina mapendekezo yafuatayo:

a) Madeni

Kwa kuwa, Shirika linakabiliwa na madeni mbalimbali kutoka kwa wadau mbalimbali.

Na kwa kuwa, Shirika pia linaidai Taasisi ya TANESCO ambao ndio mlaji/mnunuuaji mkubwa wa gesi,

Hivyo basi, Bunge linashauri Serikali kuweka utaratibu mahususi wa kumaliza madeni haya ya Taasisi hizi za kiserikali. Aidha, kuangalia namna bora ya kuendelea kupeana huduma.

b) Uzalishaji wa Gesi nyingi kuliko inavyonunuliwa

Kwa kuwa, TPDC haina uwezo wa kujenga miundombinu ya kusambazia gesi inayozalisha na hivyo kushindwa kulifilia soko la watumiaji,

Na kwa kuwa, hali hiyo inasababisha TPDC kushindwa kuuza gesi hiyo na hivyo kukosa mapato yatakayoiwezesha kujiendesha kibiashara kama ilivyo kusudiwa,

Kwa hiyo basi, Bunge linashauri Serikali kuiwezesha TPDC kutekeleza mradi wa kusambaza gesi katika Mkoa wa Dar es Salaam, kwa kujenga miundombinu ya kusambaza gesi kwa watumiaji.

c) Ufinyu wa bajeti kwa shughuli za TPDC

Kwa kuwa, bajeti inayotengwa na Serikali kwa ajili ya TPDC ni ndogo na fedha zake hazipatikani kikamilifu na kwa wakat,

Na kwa kuwa, hali hiyo inachangia kuikwamisha TPDC katika utekelezaji wa shughuli zake,

Kwa hiyo basi, Bunge linashauri Serikali kuipatia TPDC bajeti ya kutosha na kuiwezesha kutekeleza majukumu yake ya msingi kama inavyotakiwa.

3.2.4 Chuo cha Madini Dodoma (MRI)

Kwa kuwa, Chuo cha Madini kinakabiliwa na ukosefu wa fedha kutokana na kutotengewa fedha za maendeleo katika bajeti iliyopita,

Na kwa kuwa, hali hiyo inasababisha chuo kushindwa kukarabati miundombinu ya mafunzo ili kiweze kuongeza udahili wa wanafunzi katika fani za ufundi mchundo na ufundi sanifu katika sekta ya madini,

Kwa hiyo basi, Bunge linashauri Serikali kukiwezesha chuo hiki kwa kukitengea bajeti ya kutosha na kukipatia fedha kwa wakati. Aidha Serikali iangalie uwezekano wa kukifanya chuo hiki kishirikiane na taasisi nyingine za kitaaluma ili kuendeleza taaluma hizi adhimu nchini.

3.2.5 Wakala wa Jiolojia nchini (GST)

Kwa kuwa, Wakala wa Jiolojia nchini imepewa jukumu muhimu la kukusanya, kuchambua, kutafsiri na kutunza taarifa mbalimbali za kijiosayansi, kwa lengo la kuliwezesha Taifa kufanya maamuzi sahihi kuhusu matumizi ya ardhi (earth),

Na kwa kuwa, ufinyu wa bajeti kwa Taasisi hiyo kunachangia kwa kiasi kikubwa kuathiri utekelezaji wa majukumu hayo na hivyo kusababisha Taifa kukosa taarifa za msingi kuhusiana na jiolojia ya nchi,

Kwa hiyo basi, Bunge linashauri Serikali kuiwezesha kibajeti GST ili itekeleze kwa ufanisi majukumu yake, ambayo yanahusisha pia kufanya tafiti mbalimbali kuhusu majanga (matetemeko ya ardhi, milipuko ya Volcano na maporomoko ya ardhi), ili kuiliwezesha Taifa kukabiliana nayo.

3.2.6 Sekta Ndogo ya Mafuta

Mheshimwa Spika, kwenye Sekta ya Mafuta nchini, Kamati ina mapendekezo yafuatayo:

- a)Uwezo mdogo wa mita za upokeaji mafuta (*flow meters*)**

Kwa kuwa, mita za kupokelea mafuta zina uwezo mdogo wa kupokea mafuta,

Na kwa kuwa, hali hiyo inasababisha mita hizo zishindwe kwenda kwa kasi inayokubalika wakati wa kupakua mafuta,

Hivyo basi, Kamati inashauri Serikali kufanya marekebisho kwenye mita za upokeaji mafuta ili ziweze kuendana na kasi ya upokeaji mafuta itakayoweza kushusha tani 1200 kwa saa badala ya tani 400 kama ilivyo sasa.

b)Umuhimu wa Matenki ya Kuhifadhia Mafuta

Kwa kuwa, Serikali haina sehemu moja ya kupakulia mafuta yaani *Single Storage Terminal*, ambayo ingekuwa ndio kitovu cha upakuaji wa mafuta,

Na kwa kuwa, kukosekana kwa sehemu hiyo kumesababisha kuripotiwa kwa matukio ya hujuma kutoka kwa makampuni ya mafuta nchini, ,

Kwa hiyo basi, Bunge linashauri Serikali kuharakisha utekelezaji wa mpango wa kuwa na sehemu moja ya kupakulia mafuta yaani *Single Storage Terminal* jambo ambalo litaiwezesha Serikali kuwa na udhibiti wa kutosha katika upakuaji wa mafuta.

4.0 HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, napenda kutoa shukrani zangu za dhati kwako Mhe. Job Ndugai, Spika, Mhe. Dkt. Tulia Akson, Naibu Spika na Wenyeviti wote wa Bunge kwa ushirikiano wenu kwa Kamati yangu.

Mheshimiwa Spika, napenda kuwashukuru Wajumbe wote wa Kamati ya Nishati na Madini, kwa ushirikiano wao wakati wa kutekeleza majukumu ya Kamati. Kwa heshima kubwa naomba kuwatambua kwa majina yao kama ifuatavyo:-

	M/Mwenyekiti
1. Mhe. Deogratus Ngalawa, Mb	
2. Mhe. Joyce Bitta Sokombi, Mb	Mjumbe
3. Mhe. Mohamed Juma Khatib, Mb	Mjumbe
4. Mhe. Bahati Ali Abeid, Mb	Mjumbe
5. Mhe. Susan limbweni Kiwanga, Mb	Mjumbe
6. Mhe. Ally Mohamed Keissy, Mb	Mjumbe
7. Mhe. Vedastus Mathayo Manyinyi, Mb	Mjumbe

8. Mhe. Yussuf Kaiza Makame, Mb	Mjumbe
9. Mhe. Katani Ahmad Katani, Mb	Mjumbe
10. Mhe. Zainab Mussa Bakar, Mb	Mjumbe
11. Mhe. Haroon Mulla Pirmohamed, Mb	Mjumbe
12. Mhe. Bupe Nelson Mwakang'ata, Mb	Mjumbe
13. Mhe. Mwantakaje Haji Juma, Mb	Mjumbe
14. Mhe. Daimu Iddi Mpakate, Mb	Mjumbe
15. Mhe. Desderius John Mipata, Mb	Mjumbe
16. Mhe. Maryam Salum Msabaha, Mb	Mjumbe
17. Mhe. Catherine Valentine Magige, Mb	Mjumbe
18. Mhe. Oscar Rwegasira Mukasa, Mb	Mjumbe
19. Mhe. Kiza Hussein Mayeye, Mb	Mjumbe
20. Mhe. Dustan Luka Kitandula, Mb	Mjumbe
21. Mhe. Innocent Lugha Bashungwa, Mb	Mjumbe
22. Mhe. Wilfred Muganyizi Lwakatare, Mb	Mjumbe
23. Mhe. John Wegesa Heche, Mb	Mjumbe
24. Mhe. Anne Kilango Malecela, Mb	Mjumbe

Pia ninatoa pongezi kwa Wizara ya Nishati na Wizara ya Madini pamoja na Viongozi wake, Waziri wa Nishati Mhe. Dkt. Medard Matogolo Kalemani (Mb), Naibu wake Mhe. Subira Khamis Mgalu, pamoja na Waziri wa Madini, Mhe. Angellah Jasmine Kairuki pamoja na Manaibu Waziri wake Mhe. Stanslaus Haroon Nyongo (Mb), a Mhe. Dotto Mashaka Biteko (Mb), na Watendaji wote wa Wizara hizi mpya kwa ushirikiano walioutoa katika kipindi hiki,

ambao umeiwezesha Kamati kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi.

Mheshimiwa Spika, kwa namna ya pekee napenda kumshukuru Katibu wa Bunge Ndg. Stephen Kagaigai kwa ushirikiano wake kwa Kamati. Pia namshukuru Mkurugenzi wa Idara ya Kamati za Bunge, Ndg. Athuman Hussein, Mkurugenzi Msaidizi Ndg. Michael Chikokoto pamoja na Makatibu wa Kamati hii, Ndg. Mwanahamisi Munkunda na Ndg. Felister Frank Mgonja kwa kuratibu vyema shughuli za Kamati na kuhakikisha Taarifa hii inakamilika kwa wakati.

Baada ya kusema hayo, sasa naomba Bunge lako Tukufu liipokee na kuijadili Taarifa hii na hatimaye kukubali maoni na ushauri wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini.

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

Mhe. Deogratius Ngalawa, Mb

M/Mwenyekiti

Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini

Februari, 2018